

ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت صورت‌های مالی

حمیدرضا کردلوئی^۱

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۶/۱۴، تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۶/۹/۲۰.

وحید یوسفی^۲

چکیده

کمیته حسابرسی، از سازوکارهایی است که انتظار می‌رود در راستای حفظ منافع گروه‌های گوناگون استفاده‌کننده از اطلاعات حسابداری، مؤثر واقع شود. کمیته حسابرسی از اجزای ارکان راهبری بنگاه تلقی می‌شود و عاملی تعیین‌کننده در روند گزارشگری مالی است، که اعتبار صورت‌های مالی حسابرسی شده را افزایش می‌دهد. لذا بر پایه این استدلال، پژوهش حاضر به بررسی رابطه بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت صورت‌های مالی می‌پردازد. بدین منظور، نمونه‌ای متشکل از ۴۱ شرکت پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴ انتخاب گردید. ویژگی‌های کمیته حسابرسی توسط متغیرهای مشاهده‌پذیر تخصص مالی، استقلال و اندازه کمیته حسابرسی و کیفیت صورت‌های مالی نیز بر اساس مدل تعدیل‌شده جونز (۱۹۹۵) اندازه‌گیری شد. پس از اطمینان یافتن از برازش قابل قبول الگوهای اندازه‌گیری پژوهش، نتایج حاکی از آن بود که ویژگی‌های کمیته حسابرسی، کیفیت صورت‌های مالی را افزایش می‌دهد.

کلمات کلیدی: اندازه کمیته حسابرسی، تخصص کمیته حسابرس، کیفیت صورت‌های مالی، مدیریت سود

^۱ دانشیار و عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی

^۲ دانشجوی دکتری دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات (بردیس بین الملل قشم)

۱- مقدمه

به دلیلی رسوایی‌های اخیر مالی شرکت‌هایی از قبیل ورد کام و انرون در ایالات متحده و بحران‌های مالی اروپا همچون پارامالت در ایتالیا، آهلد در هلند و گسکارترا و بی‌بی‌وی‌ای در اسپانیا، کیفیت و قابلیت اتکای گزارشگری مالی و حرفه‌ی حسابرسی در مظان سوءظن و اتهام واقع شده است و نقش کمیته‌ی حسابرسی در فرایند گزارشگری مالی، توجه تدوین‌کنندگان مقررات را به‌طور فزاینده‌ای به خود جلب کرده است (کانسوئلو و دفیوئنتس، ۲۰۰۷).

کمیته‌ی حسابرسی، از سازوکارهایی است که انتظار می‌رود در راستای حفظ منافع گروه‌های گوناگون استفاده‌کننده از اطلاعات حسابداری، مؤثر واقع شود. در سال‌های اخیر، کشورهای توسعه‌یافته شاهد ظهور و تکامل شتابان کمیته‌های حسابرسی بوده‌اند. گسترش عملیات بین‌المللی، تشدید فعالیت‌های شرکت‌های سهامی برای کسب مزایای رقابتی، افزایش بدهی‌های ناشی از خسارت به محیط‌زیست، نقش و تأثیر برآوردهای مدیریت در ارقام مندرج در صورت‌ها و گزارش‌های مالی، نبود مبنایی معتبر برای بررسی ادعاهای مدیریت در رابطه با کفایت ساختار کنترل داخلی از سوی حسابرسان مستقل، گسترش استفاده از سیستم‌های رایانه‌ای و به دنبال آن، مشکل‌تر شدن نظارت بر کنترل این سیستم‌ها، سبب تشدید روند ایجاد و به‌کارگیری کمیته‌ی حسابرسی شده است (رحیمیان، ۱۳۸۲). گرچه ممکن است اعضای واحد حسابرسی داخلی دارای مهارت‌های ارزشمندی باشند، اما گاهی نحوه استفاده از این مهارت و دانش را نمی‌دانند و بنابراین ارتباط بین واحد حسابرسی داخلی و کمیته‌ی حسابرسی، اهمیت فراوانی پیدا می‌کند. کمیته‌های حسابرسی به‌عنوان یکی از مکانیسم‌های حاکمیت شرکتی با دقت به بررسی اطلاعات مالی شرکت و تسهیل کار حسابرسان داخلی، مالی و حسابداری است. کمیته‌های حسابرسی وظیفه‌ی نظارت بر اجرای وظایف حسابرسان داخلی را دارند.

نقش اصلی کمیته‌ی حسابرسی شرکت‌ها نظارت بر فرایند گزارشگری مالی شرکت‌ها است. باوجوداینکه کمیته‌ی حسابرسی قابل‌اتکاترین حفاظت‌ها را از منافع عمومی ارائه می‌کند اما بررسی‌ها و مطالعات پیشین پیرامون کمیته‌ی حسابرسی هم تنوع بسیار زیادی را در تخصص و مهارت اعضای کمیته‌های حسابرسی و هم، فقدان تجربه و تخصص مالی کافی بسیاری از اعضای کمیته‌ها را در زمینه‌ی امور مالی و حسابداری نشان می‌دهند. اصلاحات اخیر کمیته‌ی حسابرسی شرکت‌ها، افزایش تعداد مدیران دارای تخصص مالی را به‌عنوان یک از ویژگی‌های برجسته در کمیته‌ی حسابرسی هدف قرار داده است. تحت استانداردهای جدید ایالات متحده آمریکا، شرکت‌های سهامی عام، باید حداقل یک نفر با تخصص حسابداری در کمیته‌ی حسابرسی خود داشته باشند. به‌گونه‌ای که کمیسیون بورس و اوراق بهادار در ژانویه‌ی سال ۲۰۰۳ میلادی، شرکت‌ها را ملزم به افشای این موضع در گزارش‌های مالی سالانه کرد که آیا حداقل یک نفر دارای تخصص مالی در کمیته‌ی حسابرسی خود دارند یا خیر؟ و در صورتی که نداشته باشند باید این موضوع را در یادداشت‌های

ضمیمه صورت‌های مالی شرکت افشا کنند و توضیح دهند که چرا هیچ عضوی با تخصص مالی در کمیته حسابرسی خود ندارند (دیویدسان و دیگران، ۲۰۰۴). یکی از مسئولیت‌های اصلی کمیته‌ی حسابرسی شرکت، بررسی چالش‌های عمده‌ی صورت‌های مالی و قضاوت‌های ایجادشده در زمینه‌ی تهیه‌ی صورت‌های مالی، گزارش‌های میان‌دوره‌ای و بیانیه‌های رسمی مربوط است. نوشتارهای دانشگاهی و اعلامیه‌های اخیر راهبری شرکتی نقش حیاتی کمیته‌های حسابرسی را در گزارشگری مالی شناسایی کرده است. در سال ۱۹۹۲ کمیته کادبری در بریتانیا کمیته‌ی حسابرسی را به‌عنوان سازوکاری مرکزی برای اطمینان از گزارشگری مالی مطلوب و کنترل داخلی مورد تأکید قرارداد. در سال ۱۹۹۹ در ایالات‌متحده‌ی کمیته‌ی ریپون بلو، به دنبال کمیسیون تردوی (۱۹۸۷) توصیه‌های خاصی در مورد چگونگی بهبود اثربخشی کمیته‌ی حسابرسی بیان کردند. در دهه اخیر، تحقیقات کمیته‌ی حسابرسی بسیار افزایش داشته است. برخی از این تحقیقات بر روی وجود و فعالیت و اخیراً بر روی اثربخشی کمیته‌ی حسابرسی متمرکز شده است. در ایالات‌متحده، بیسلی (۱۹۹۶) نشان می‌دهد که وجود کمیته‌ی حسابرسی و استقلال مدیران، تقلب گزارشگری مالی را کاهش می‌دهد. دی زورت (۱۹۹۷) استنباط اعضای کمیته‌ی حسابرسی را در زمینه‌ی مسئولیت واگذارشده به آن‌ها و همچنین استنباط آن‌ها را از نظارت کمیته‌ی حسابرسی به‌طور کلی موردبررسی قرارداد. وی نشان می‌دهد که بسیاری از اعضای کمیته‌ی حسابرسی باور دارند که تخصص کافی در زمینه‌ی نظارت و مربوط به حسابداری، حسابرسی و قانون ندارند.

از سویی دیگر، کمیته‌های حسابرسی، از هنگام شکل یافتن خود در اوایل دهه ۱۹۴۰ تاکنون، نقش مهمی در راهبری شرکت‌های سهامی داشته‌اند و اهمیت کمکی که کرده‌اند، در سال‌های اخیر مشهودتر است زیرا کمیته‌های حسابرسی را محافظان سازمانی می‌دانند که برای صادقانه بودن وضعیت مالی شرکت‌های سهامی عام، اطمینان بخشی می‌کنند. از دیدگاه قانون، سازمان‌های دولتی این قدرت را دارند که برای صادرکنندگان اوراق بهادار، یعنی بازارهای سهام، مقرراتی را وضع کنند و کمیسیون بورس اوراق بهادار (SEC)، در تأسیس و نظارت بر کمیته حسابرسی شرکت‌های سهامی عام، از آغاز شکل‌گیری آن‌ها، مشارکتی مؤثر داشته است. هرچند، بازارهای سهام، خود به‌عنوان مؤسسه‌ی خودکنترلی در شکل گرفتن جزئیات مقرراتی که کمیسیون بورس اوراق بهادار اجبار کرده بود و کمیته‌های حسابرسی نیز باید از آن‌ها پیروی می‌کردند، نقش مؤثری داشته‌اند، با این حال، صرف‌نظر از آن الزامات قانونی و مقرراتی، مجموعه‌ای از بهترین اقدامات که حاصل تلاش مشترک رهبران حرفه‌هایی، نظیر حقوق، سرمایه‌گذاری و حسابرسی بودند نیز بسیار اثربخش بودند. حرفه حسابداری عمومی از طریق انجمن حسابداران خبره امریکا نیز فعالیت‌های حمایتی طولانی از نیاز به نقش پراهمیت کمیته‌های حسابرسی داشته‌اند. به دلیل شدت تأکیدهای اعمال‌شده

بر راهبری شرکت‌های سهامی در هزاره قلی به‌ویژه آن شرکت‌هایی که توسط عموم در آن‌ها سرمایه‌گذاری شده است، کمیته‌های حسابرسی در بسیاری از سازمان‌های غیرانتفاعی وضعیت ویژه‌ای یافته و توجهات بیشتری را به خود جلب نموده‌اند و نفوذ تأثیر آن‌ها در سازمان‌ها با این روند مطابق بوده است (اسماعیل و چندلر، ۲۰۰۴).

پرسش اصلی تحقیق آن است که آیا بین اثربخشی کمیته حسابرسی و کیفیت صورت‌های مالی رابطه معناداری وجود دارد؟ و در صورت مثبت بودن پاسخ، نوع رابطه چگونه می‌باشد؟ انتظار می‌رود نتایج این پژوهش بتواند دستاوردها و ارزش افزوده علمی به شرح زیر داشته باشد:

اول اینکه نتایج پژوهش می‌تواند موجب بسط مبانی نظری پژوهش‌های گذشته شود. دوم اینکه، شواهد پژوهش نشان خواهد داد که تا چه اندازه، نظارت خارجی بر شرکت‌ها می‌تواند بر کیفیت صورت‌های مالی آنها اثرگذار باشد که این موضوع به عنوان یک دستاورد علمی می‌تواند اطلاعات سودمندی را در اختیار سرمایه‌گذاران، قانون‌گذاران بازار سرمایه و سایر استفاده‌کنندگان اطلاعات حسابداری قرار دهد. درنهایت، معرفی حوزه جدید تحقیقاتی برای پژوهشگران مالی و حسابداری خصوصاً افرادی که در حوزه مطالعات بازار سرمایه فعالیت دارند.

۲- مبانی نظری و توسعه فرضیه پژوهش

تحقیقات پیشین به ارتباط مشابهی در زمینه‌های مختلف دست یافته‌اند. بازس (۲۰۰۷) در پژوهش خود در شرکت‌های دولتی کانادایی بیان کرد که کاهش مدیریت سود زمانی اتفاق می‌افتد که یک کمیته حسابرسی در شرکت‌ها وجود داشته باشد. نتیجه پژوهش بیانگر رابطه بین وجود کمیته حسابرسی با مدیریت سود است. پیوت و جابین (۲۰۰۷) به بررسی رابطه وجود کمیته حسابرسی و مدیریت سود در شرکت‌های فرانسوی طی بازه زمانی ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۱ پرداختند. نتایج آن‌ها بیانگر رابطه مثبت بین وجود کمیته حسابرسی و کیفیت صورت‌های مالی است. همچنین باکستر و کاتر (۲۰۰۹) به رابطه بین کمیته حسابرسی و کیفیت سود در شرکت‌های استرالیایی پرداختند. آن‌ها دریافتند که بین کمیته حسابرسی و کیفیت سود رابطه معناداری وجود دارد. نتایج بدست آمده از محققان حاکی از ارتباط معنادار بین وجود کمیته حسابرسی و کیفیت صورت‌های مالی است. تحقیقات بیانگر این است که کمیته حسابرسی قادر به کاهش مدیریت سود و در نتیجه کیفیت اطلاعات صورت‌های مالی است. اعضای کمیته حسابرسی، با همکاری بین حسابرسان و مدیران خارجی بر کیفیت صورت‌های مالی نقشی نظارتی را خواهند داشت. با توجه به مبانی نظری پژوهش، هدف از پژوهش حاضر، بررسی ویژگی‌های کمیته حسابرسی با کیفیت صورت‌های مالی است.

پیشینه تجربی پژوهش

فخاری و دیگران (۱۳۹۴) در پژوهشی به بررسی اثر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر مدیریت سود از طریق ارقام واقعی پرداختند و نتایج تحقیقات آن‌ها بیانگر این مطلب بود که بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و مدیریت سود از طریق ارقام واقعی رابطه معناداری وجود دارد. این یافته‌ها می‌تواند برای خطمشی گذاران بورس از جهت تدوین و الزام رعایت منشور کمیته حسابرسی مفید بوده و ضرورت به‌کارگیری اصول حاکمیت شرکتی و تهیه داوطلبانه گزارش حاکمیت شرکتی را به همراه داشته باشد. سیاسی و کاظم‌پور (۱۳۹۴) در پژوهش خود به تأثیر وجود کمیته‌ی حسابرسی و واحد حسابرسی داخلی بر هموارسازی سود در شرکت‌های پذیرفته‌شده بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج تحقیقات حاکی از این مطلب بود که بین وجود کمیته حسابرس و حسابرسی داخلی با هموارسازی سود رابطه معکوس و معناداری وجود دارد و می‌توان با مستقر کردن کمیته‌ی حسابرسی و واحد حسابرسی داخلی، هموارسازی سود را کاهش داد. از سویی دیگر نتایج حاکی از آن بودند که بین تعداد اعضای کمیته‌ی حسابرسی و هموارسازی سود رابطه معناداری وجود دارد. رویایی و ابراهیمی (۱۳۹۴) تأثیر ویژگی‌های کمیته‌ی حسابرسی بر سطح افشای داوطلبانه اخلاق را مورد بررسی قرار دادند. نتایج تحقیق آن‌ها بیانگر این مطلب بود که تنها دو ویژگی استقلال کمیته حسابرسی و تخصص اعضای کمیته بر افشای داوطلبانه اخلاق تأثیر می‌گذارد. کوبی و دیگران (۱۳۹۳) به بررسی تأثیر کارایی عملکرد حسابرسی داخلی و کمیته حسابرسی بر تجدید ارائه صورت‌های مالی پرداختند و نتایج تحقیقات آن‌ها بیانگر ارتباط معکوس بین کارایی عملکرد حسابرسی داخلی و کمیته حسابرسی بر تجدید ارائه صورت‌های مالی شرکت‌ها است.

وانگ و همکاران (۲۰۱۵) در تحقیقی تحت عنوان " بررسی رابطه بین استقرار کمیته‌های حسابرسی، شفافیت اطلاعات و کیفیت سود با استفاده از مدل معادلات همزمان " پرداختند. نتایج بیانگر این مطلب بود که ایجاد (استقرار) کمیته‌های حسابرسی ارتباط مثبتی با شفافیت اطلاعات و کیفیت سود دارد. نتیجه مدل معادلات همزمان نشان می‌دهد که اثرات متقابل و مثبت در ایجاد کمیته حسابرسی، شفافیت اطلاعات و کیفیت سود وجود دارد. دویجا (۲۰۱۵) در تحقیقی به " بررسی شیوه‌های کمیته حسابرسی: نظارت بر گزارشگری مالی و حسابرسی در لهستان " پرداخت. تحقیق وی با ارائه بینشی از جنبه‌های خاصی از اثربخشی کمیته‌های حسابرسی با تمرکز بر نظارت کمیته‌های حسابرسی گزارشگری مالی و حسابرسی در یک کشور که از مدل انگلوساکسون حاکمیت شرکتی پیروی نمی‌کند پرداخته است. نتایج تحقیق بیانگر برجستگی از پیچیدگی و تناقض طبیعی از رفع موضوع حاکمیت شرکتی در یک محیط با غلظت بالاتر مالکیت همراه بود. جوهن و همکاران (۲۰۱۴) به بررسی ارتباط بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و تخصص رئیس کمیته حسابرسی با به‌موقع بودن گزارشگری مالی پرداختند. آن‌ها در تحقیق خود استقلال کمیته حسابرسی،

تخصص کمیته حسابرسی و اندازه کمیته حسابرسی به عنوان ویژگی‌های کمیته حسابرسی در نظر گرفتند و نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد که بین ویژگی‌های کمیته‌های حسابرسی با به‌موقع بودن گزارشگری مالی رابطه معناداری وجود دارد و بین تخصص رئیس کمیته حسابرسی با به‌موقع بودن گزارشگری مالی رابطه معناداری وجود ندارد. روحانا و همکاران (۲۰۱۴) به بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر افشای داوطلبانه در ۹۴ شرکت از شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار مالزی پرداختند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان می‌دهد که تنها تخصص کمیته بر افشای داوطلبانه تأثیر می‌گذارد و هیچ‌یک از عوامل استقلال کمیته، اندازه کمیته و تعداد جلسات کمیته با افشای داوطلبانه رابطه‌ای معنی‌دار ندارند. هیشام و همکاران (۲۰۱۴) به بررسی تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر افشای داوطلبانه‌ی ۱۴۶ شرکت از شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار مالزی پرداختند. متغیرهای توضیحی مورد مطالعه‌ی آن‌ها شامل استقلال کمیته حسابرسی، تعداد جلسات کمیته و اندازه‌ی کمیته حسابرسی بود. نتایج پژوهش آن‌ها نشان می‌دهد که استقلال کمیته و اندازه‌ی کمیته با افشای داوطلبانه رابطه‌ای مستقیم دارند اما تعداد جلسات کمیته و تخصص اعضای کمیته بر افشای داوطلبانه تأثیری ندارند. پارک و همکاران (۲۰۱۳) درباره اثر قانون افشای منصفانه بر به‌موقع بودن اطلاعات مطالعه‌ای در کره جنوبی انجام دادند. طبق قوانین بورس اوراق بهادار سئول، هرگاه فروش شرکت، سود یا زیان عملیاتی و همچنین سود یا زیان خالص بیش از ۳۰ درصد نسبت به سال قبل تغییر یافته باشد، باید دلایل این تغییر از سوی شرکت قبل از حسابرسی افشا شود. آن‌ها دریافتند که بیش از نیمی از شرکت‌هایی که مشمول این قانون هستند، دلایل تغییرات در سود و زیان و فروش به‌موقع افشا می‌نمایند. نتیجه مطالعه آن‌ها نشان داد افشا و ارائه به‌موقع اطلاعات مربوط به سود و زیان حسابرسی نشده، محتوای اطلاعاتی دارد. اسمیت و ویلکنز (۲۰۱۳) به بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی و تخصص کمیته حسابرسی با بهبود به‌موقع بودن گزارشگری مالی در یک فاصله زمانی ارائه مجدد صورت‌های مالی پرداختند. نتایج نشان‌دهنده این بود شرکت با تخصص کمیته حسابرسی با افشای به‌موقع تر همراه است و منجر به ۳۸ درصد کاهش در به‌موقع بودن صورت‌های مالی می‌گردد. از سویی دیگر نتایج بیانگر ارتباط معناداری بین کیفیت حسابرسی و به‌موقع بودن گزارشگری مالی است. آندریس سوارز و همکاران (۲۰۱۳) در تحقیقی تحت عنوان " اثربخشی کمیته‌های حسابرسی در اسپانیا: مفاهیمی از وجود اظهار نظر حسابرسان " دریافتند که کمیته‌های حسابرسی با نسبت بالاتری از اعضای مستقل منجر به بهبود کیفیت اطلاعات حسابداری می‌گردد و تعداد جلسات کمیته‌های حسابرسی به‌طور مستقیمی با بهبود کیفیت اطلاعات حسابداری رابطه معناداری وجود دارد.

با توجه به مبانی نظری و پیشینه تجربی پژوهش، فرضیات مطرحه به شرح زیر است:

فرضیه اول: بین استقلال کمیته حسابرسی و کیفیت صورت‌های مالی رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه دوم: بین تخصص کمیته حسابرسی و کیفیت صورت‌های مالی رابطه معناداری وجود دارد.
فرضیه سوم: بین اندازه کمیته حسابرسی و کیفیت صورت‌های مالی رابطه معناداری وجود دارد.

۳- روش شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از نظر هدف، تحقیقی کاربردی و از نظر شیوه گردآوری داده از نوع تحقیقات نیمه تجربی پس رویدادی در حوزه تحقیقات اثباتی حسابداری است که با استفاده از روش رگرسیون چند متغیره و مدل های اقتصاد سنجی انجام شده است. جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش را شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال های ۱۳۹۱ الی ۱۳۹۴ تشکیل می‌دهد و نمونه انتخابی تحقیق نیز شرکت‌هایی می‌باشند که مجموعه شرایط زیر را دارا باشند:

- ۱- شرکت‌هایی که تاریخ پذیرش آنها در سازمان بورس اوراق بهادار قبل از سال ۱۳۹۱ بوده و تا پایان سال ۱۳۹۴ نیز در فهرست شرکتهای بورسی باشند.
  - ۲- به منظور افزایش قابلیت مقایسه، سال مالی آنها منتهی به پایان اسفند ماه باشد.
  - ۳- طی سال‌های مذکور تغییر فعالیت یا تغییر سال مالی نداده باشند.
  - ۴- جزء شرکت‌های سرمایه‌گذاری و واسطه‌گری مالی نباشند (شرکت‌های سرمایه‌گذاری به علت تفاوت ماهیت فعالیت با بقیه شرکت‌ها در جامعه آماری منظور نشدند).
  - ۵- اطلاعات مربوط به افشای کمیته حسابرسی شرکت‌ها در دسترس باشند.
- با توجه به محدودیت‌های فوق تعداد شرکت‌های مورد بررسی، ۴۱ شرکت می‌باشد.

متغیرها و مدل مورد استفاده

متغیرهای مورد مطالعه در این تحقیق شامل متغیرهای وابسته، مستقل و کنترلی به شرح زیر اندازه‌گیری شده‌اند:

متغیر وابسته: کیفیت صورت‌های مالی

در این پژوهش برای اندازه‌گیری کیفیت صورت‌های مالی شرکت‌ها از مدل تعدیل‌شده جونز به‌عنوان معیاری برای سنجش مدیریت سود در نظر گرفته شده است (ولامینک و سارنا، ۲۰۱۵). از آنجایی که مدیریت سود معیار معکوس کیفیت صورت‌های مالی محسوب می‌شود لذا ضرایب بدست آمد از خطای مدل جونز را قدرمطلق گرفته و در (۱-) ضرب خواهیم کرد.

مدل تعدیل‌شده جونز

در سال ۱۹۹۵ دیچو و همکاران با انجام تعدیلاتی در مدل اولیه جونز، مدل کامل تری برای اندازه‌گیری اقلام تعهدی غیراختیاری ارائه دادند.

$$NAD_t = \alpha_1 \left(\frac{1}{A_{t-1}} \right) + \alpha_2 \left(\frac{\Delta REV_t - \Delta REC_t}{A_{t-1}} \right) + \alpha_3 \left(\frac{PPE_t}{A_{t-1}} \right)$$

پارامترهای α_1 و α_2 و α_3 در دوره برآورد و برای هر شرکت خاص با استفاده از رابطه زیر بدست می

آید:

$$\frac{TA_t}{A_{t-1}} = \alpha_1 \left(\frac{1}{A_{t-1}} \right) + \alpha_2 \left(\frac{\Delta REV_t - \Delta REC_t}{A_{t-1}} \right) + \alpha_3 \left(\frac{PPE_t}{A_{t-1}} \right) + \varepsilon$$

$TA_{i,t}$: کل اقلام تعهدی

$NDA_{i,t}$: بخش غیر اختیاری اقلام تعهدی

$\Delta REV_{i,t}$: تغییرات در درآمد

$\Delta REC_{i,t}$: تغییر حسابها و اسناد دریافتنی

$A_{i,t-1}$: کل دارایی‌های پایان دوره قبل (ابتدای دوره موردنظر)

متغیر مستقل: ویژگی‌های کمیته حسابرسی

اندازه کمیته حسابرسی: بیانگر تعداد اعضای کمیته حسابرسی می باشد (ولامینک و سارنس، ۲۰۱۷).

استقلال کمیته حسابرسی: از حاصل درصد اعضای مستقل کمیته حسابرسی بر تعداد اعضای کل

بدست می آید (همان منبع).

تخصص کمیته حسابرسی: تعداد اعضای کمیته حسابرسی که دارای تخصص مالی و حسابداری می

باشند (همان منبع).

متغیرهای کنترلی

اندازه شرکت: با استفاده از لگاریتم طبیعی کل دارایی های شرکت برآورد شده است (ولامینک و

سارنس، ۲۰۱۷).

ارزش بازار به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام: با استفاده از حاصل تقسیم ارزش بازار حقوق

صاحبان سهام به ارزش دفتری برآورد شده است (همان منبع).

اهرم مالی: از حاصل تقسیم کل بدهی های شرکت بر کل دارایی های شرکت بدست خواهد آمد (همان منبع).

نرخ بازده دارایی: نسبت سود خالص به ارزش دفتری کل دارایی های شرکت بدست خواهد آمد (همان منبع).

مدل آماری پژوهش

$$TA_{i,t} = \alpha_0 + \beta_1 INDAUD_{i,t} + \beta_2 AUDSIZE_{i,t} + \beta_3 AUDACC_{i,t} \\ + \beta_4 SIZE_{i,t} + \beta_5 MB_{i,t} + \beta_6 LEV_{i,t} + \beta_7 ROA_{i,t} \\ + \varepsilon_{i,t}$$

که در آن:

- $TA_{i,t}$: اقلام تعهدی اختیاری شرکت i در سال t ؛
 $INDAUD_{i,t}$: استقلال کمیته حسابرسی شرکت i در سال t ؛
 $AUDSIZE_{i,t}$: اندازه کمیته حسابرسی شرکت i در سال t ؛
 $AUDACC_{i,t}$: تخصص کمیته حسابرسی شرکت i در سال t ؛
 $SIZE_{i,t}$: اندازه شرکت i در سال t ؛
 $MB_{i,t}$: ارزش بازار به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام شرکت i در سال t ؛
 $LEV_{i,t}$: اهرم مالی شرکت i در سال t ؛
 $ROA_{i,t}$: نرخ بازده دارایی شرکت i در سال t .

آماره توصیفی متغیرهای پژوهش

نگاره ۱: آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

آمار توصیفی	استقلال کمیته حسابر سی	اندازه کمیته حسابر سی	تخصص کمیته حسابر ی	مدیریت سود	نرخ بازده دارایی	اندازه شرکت	اهرم مالی	ارزش بازار به دفتری حقوق صاحبان سهام
میانگین	۰/۷۰۵	۳/۰۴۸	۲/۴۷۵	-۰/۴۱۸	۰/۱۵۳	۶/۴۶۱	۰/۵۸۲	۲/۲۷۰
میانه	۰/۶۶۶	۳/۰۰۰	۳/۰۰۰	-۰/۳۷۰	۰/۱۳۱	۶/۳۰۰	۰/۵۷۴	۲/۱۴۰
بیشینه	۱/۰۰۰	۵/۰۰۰	۳/۰۰۰	۰/۰۰۰۳ -	۰/۵۰۲	۸/۲۹۷	۰/۲۱۲	۷/۳۶۵

کمینه	۰/۰۰۰	۳/۰۰۰	۰/۰۰۰	-۱/۷۳۰	-۰/۴۵۰	۵/۳۳۹	/۰۸۹	-۳۱/۹۱۲
انحراف معیار	۰/۲۱۱	۰/۳۰۹	۰/۷۸۶	۰/۳۴۱	۰/۱۳۹	۰/۶۷۰	/۱۹۸	۳/۰۱۸
ضرب چولگی	-۱/۲۳۱	۶/۱۶۶	-۱/۳۵۹	-۱/۳۲۵	۰/۱۱۷۷	۱/۱۵۷	/۰۱۷	-۸/۸۵۴
ضرب کشیدگی	۶/۸۹۴	۳۹/۰۲۵	۳/۹۵۲	۵/۱۵۱	۴/۵۴۵	۳/۶۶۹	/۰۹۷	۱۰۱/۸۲۴

آزمون های آماری

بررسی ناهمسانی واریانس: برای بررسی وجود ناهمسانی واریانس جملات اخلال از آماره آزمون بروش پاگان^۱ استفاده شده است. نتیجه آزمون ناهمسانی واریانس بروش پاگان مدل برای شرکت های پذیرفته شده در بورس تهران به شرح نگاره (۲) است. بر اساس نتایج ارائه شده در نگاره ۲، تمامی جملات خطای موجود در مدل های پژوهش، ناهمسانی واریانس دارند. برای رفع این مشکل از روش رگرسیونی EGLS استفاده شده است.

نگاره (۲): نتایج آزمون ناهمسانی واریانس و خود همبستگی در فرضیه پژوهش		
احتمال chi2	آماره	فرضیه پژوهش
۰/۰۳۳	۴/۲۸۸	

نتایج آزمون بررسی خود همبستگی: به منظور آزمون عدم وجود خود همبستگی در مدل از آماره آزمون دوربین واتسون استفاده می شود. این آماره بر اساس یافته های نگاره ۵، برابر ۲/۳۶۶ است. چنانچه این آماره در بازه ۱/۵ تا ۲/۵ قرار بگیرد (H_0)، عدم وجود همبستگی بین باقیمانده پذیرفته و در غیر این صورت

¹ Breush-Pagan-Godfrey

(H0) رد می‌شود. یعنی می‌توان پذیرفت که بین باقیمانده‌ها همبستگی وجود دارد. با توجه به آماره به‌دست‌آمده می‌توان پذیرفت که در این مدل همبستگی مثبت و منفی وجود ندارد.

آزمون F لیمر: به منظور گزینش یکی از روش‌های داده‌های پانلی یا داده‌های یکپارچه، از آماره F لیمر استفاده شده است. آماره این آزمون تعیین می‌کند که عرض از مبدأ جداگانه برای هر یک از شرکت‌ها وجود دارد یا خیر. چنانچه در مشاهدات ناهمگنی یا تفاوت‌های فردی وجود داشته باشد، از روش داده‌های پانلی استفاده می‌شود و در غیر این صورت، روش داده‌های یکپارچه (رگرسیون تلفیقی) به کار می‌رود.

نگاره (۳) نتایج آزمون F

شرح	مقدار آماره	درجه آزادی	سطح معناداری	سطح آزمون
Cross-Section F	۴/۶۵۰	۴۰/۱۵۳	۰/۰۰۳	۰/۰۵

F محاسبه‌شده با F جدول مقایسه می‌شود و اگر فرض (H0) رد شود، کارا بودن روش آثار ثابت پذیرفته می‌شود. نتایج آزمون فوق نشان می‌دهد که مقدار آماره آزمون F برابر ۴/۱۵۳ و سطح معناداری کوچک‌تر از سطح آزمون است که این نتایج بیانگر متفاوت بودن عرض از مبدأهای مقاطع مختلف است و روش آثار ثابت پذیرفته می‌شود.

آزمون هاسمن: پس از انتخاب روش پانل به وسیله آزمون F لیمر، برای انتخاب یکی از دو روش اثرهای ثابت یا اثرهای تصادفی، از آزمون هاسمن استفاده شد. آزمون هاسمن دارای توزیع مجانبی کای دو بوده و درجات آزادی آن برابر با تعداد متغیرهای توضیحی (تعداد رگرسیون‌ها) است. فرضیه H1 این آزمون، بیانگر وجود تفاوت معنادار در ضرایب برآوردی دو روش اثرهای ثابت و اثرهای تصادفی است. در صورت پذیرش فرضیه H1 از روش اثرهای ثابت استفاده می‌شود.

نگاره (۴): نتایج آزمون هاسمن

شرح	مقدار آماره	درجه آزادی	سطح معناداری	سطح آزمون
Cross-Section F	۵/۹۳۹	۵	۰/۰۱۲	۰/۰۵

مقدار آماره آزمون هاسمن در اینجا برابر ۵/۹۳۹ است و با توجه به اینکه سطح معناداری کوچک‌تر از سطح آزمون است، فرض (H0)، این آزمون مبتنی بر ارجحیت روش آثار تصادفی بر ثابت، رد و روش آثار

ثابت انتخاب می‌شود. با توجه به موارد ذکرشده در بالا از رگرسیون (GLS) و مدل اثرات ثابت استفاده شده است. نگاره ۵، نتایج آزمون مدل را نشان می‌دهد.

نگاره (۵): نتایج آزمون فرضیه پژوهش

متغیر وابسته: کیفیت صورت‌های مالی	رگرسیون به روش EGLS					
نوع رابطه	VIF	احتمال	آماره T	ضرایب	نماد متغیر	متغیر
منفی معنادار	۱/۲۳	۰/۰۴۶	-۳/۶۰۰	-۰/۴۳۵	AUDSIZE	اندازه کمیته حسابرسی
منفی معنادار	۱/۵۴	۰/۰۱۸	-۳/۴۸۶	-۰/۴۲۸	AUDACC	تخصص کمیته حسابرسی
منفی معنادار	۲/۷۰	۰/۰۲۸	-۷/۴۹۱	-۰/۲۵۷	INDAUD	استقلال کمیته حسابرسی
منفی معنادار	۱/۳۶	۰/۰۰۰	-۸/۱۵۷	-۰/۰۲۴	SIZE	اندازه شرکت
مثبت معنادار	۱/۸۰	۰/۰۰۴	۲/۱۴۴	۰/۲۴۶	LEV	اهرم مالی
عدم رابطه	۲/۲۶	۰/۳۶۴	۰/۹۱۰	۰/۰۰۱	MB	ارزش بازار به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام
عدم رابطه	۲/۱۰	۰/۵۸	۰/۵۸۶	۰/۱۰۹	ROA	نرخ بازده دارایی
		۱۲/۶۳۴۲	آماره (F)	۰/۶۶۳		ضریب تعیین (R ²)
		۰/۰۰۰۸	سطح معناداری (F)	۰/۶۴۲		ضریب تعیین تعدیل شده
			۲/۳۶۶			آماره دوربین واتسون (D-W)

با توجه به نتایج نگاره‌ی فوق از آزمون مدل پژوهش یا نتایج آزمون رگرسیون مدل برای معادله پژوهش که بیانگر مدیریت سود، به‌عنوان متغیر وابسته به شرح نگاره ۵ دیده می‌شود سطح معناداری مربوط به آماره F که بیانگر معنی‌دار بودن کل رگرسیون است، برابر ۰/۰۰۰۸ بوده و حاکی از آن است که مدل در سطح اطمینان ۹۵٪ معنادار می‌باشد. ضریب تعیین (R²)، تعدیل شده برابر با عدد (۰/۶۴۲) بوده و بیانگر این مطلب است که به‌طور تقریبی ۶۴٪ از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل مدل قابل تبیین است. از سویی، هم‌خطی وضعیتی است که نشان می‌دهد یک متغیر مستقل تابعی خطی از سایر متغیرهای دیگر است. اگر هم‌خطی در یک معادله رگرسیون بالا باشد بدین معنی است که بین متغیرهای مستقل همبستگی بالایی وجود دارد و ممکن است با وجود بالا بودن R²، مدل از اعتبار بالایی برخوردار نباشد. با توجه به ستون

آخر نگاره ۵ مقدار VIF برای کلیه متغیرهای مستقل کمتر از ۵ ($VIF < 5$) می‌باشد. بنابراین بین متغیرهای مستقل هم‌خطی وجود ندارد. بنابراین مدل برازش شده دارای اعتبار می‌باشد.

با توجه به نگاره ۵، ضریب متغیر مستقل اندازه کمیته حسابرسی (AUDSIZE) برابر با عدد $(-0/435)$ می‌باشد. با توجه به سطح آماره (t) و سطح معناداری این متغیر، نتایج نشانگر معنادار بودن این ضریب در سطح خطای ۵ درصد می‌باشد. این یافته‌ها نشان می‌دهد که اندازه کمیته حسابرسی در شرکت منجر به کاهش مدیریت سود و در مقابل آن منجر به کیفیت صورت‌های مالی خواهد شد زیرا ضریب یا شیب خط آن در معادله معنادار منفی می‌باشد. در نتیجه فرض (H1) فرضیه پژوهش تأیید می‌شود. نتایج این بخش با نتایج زهری (۲۰۱۶) همخوانی دارد. همچنین از آنجایی که سایر ویژگی‌های کمیته حسابرسی (تخصص کمیته حسابرسی، استقلال کمیته حسابرسی) با مدیریت سود رابطه منفی معناداری وجود دارد می‌توان بیان کرد که هرچه کمیته حسابرسی از افراد متخصص برخوردار باشد و استقلال داشته باشند، کیفیت صورت‌های مالی در شرکت افزایش خواهد یافت.

۴- نتیجه گیری و پیشنهادات پژوهش

کمیته حسابرسی به‌عنوان یک واسطه بین حسابرسان داخلی و مستقل و مدیریت عمل کرده و نقش بسزایی در نظارت و کنترل فرآیند گزارشگری مالی دارد. علاوه بر این، اطمینان از اینکه صورت‌های مالی تهیه‌شده توسط مدیریت، عاری از هرگونه سوگیری هستند، موردتوجه سهامداران می‌باشد. برای نیل به این هدف و اطمینان از محتوای ارزشی اطلاعات حسابداری، وجود یک کمیته حسابرسی اثربخش بسیار ضروری به نظر می‌رسد. از این رو در پژوهش حاضر، ارتباط بین ویژگی‌های کمیته حسابرسی و کیفیت صورت‌های مالی مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که ویژگی‌های کمیته حسابرسی موجب افزایش کیفیت صورت‌های مالی می‌گردد. کمیته حسابرسی؛ استقلال حسابرس مستقل، کیفیت حسابرسی و توجه به ساختار کنترل داخلی را افزایش می‌دهد (نیکس، ۱۹۹۶). وظیفه کمیته حسابرسی بیشتر جنبه نظارتی دارد. نتایج تحقیق کمیته تردوی در سال ۱۹۸۷ دایر بر الزامی شدن ضمیمه نمودن اظهارنظر کمیته حسابرسی به صورت‌های مالی، مسئولیت پاسخگویی و اعتبار کمیته حسابرسی را افزایش داد (باولی، ۱۹۹۹). کمیته‌های حسابرسی در امر نظارت کارآمد بر گزارشگری مالی، حسابداری، حسابرسی و کنترل‌های داخلی فعالیت می‌کند و ارتباط و هماهنگی بین حسابرسان مستقل، حسابرسان داخلی و مدیریت را ارتقا می‌بخشد (ایکهارت، ۲۰۰۱). بحث اصلی پژوهش، بررسی ویژگی‌های کمیته حسابرسی در شرکت‌ها به‌عنوان یک سازوکار مهم در نظام راهبری شرکتی است. به طوری که فعالیت موثر کمیته حسابرسی می‌تواند امکان تقویت و سلامت گزارشگری مالی را فراهم نماید و کیفیت صورت‌های مالی شرکت‌ها را ارتقا ببخشد. کمیته حسابرسی یکی از مهمترین کمیته‌های هیئت مدیره است که مسئولیت نهایی نظارت بر کلیه فعالیت‌های شرکت را برعهده دارد. از این رو، کمیته حسابرسی سازوکار کنترلی نوینی در گزارشگری مالی محسوب می‌گردد. عامل اصلی

در سنجش میزان اثربخشی فعالیت کمیته حسابرسی، وجود یک اساسنامه و یا منشور فعالیت است که در بردارنده تمام آنچه مورد انتظار هیئت مدیره در باب مسئولیت نظارت، کنترل و راهبری سازمان بوده، باشد. کمیته حسابرسی اثربخش، به عنوان عاملی تعیین کننده در روند گزارشگری مالی، موجب افزایش اعتبار صورت‌های مالی حسابرسی شده می شود. اعضای این کمیته با هیئت مدیره که مسئول حفظ منافع سهامداران است همکاری کرده و بر کیفیت و مطلوبیت صورت‌های مالی، حسابداری، حسابرسی، کنترل داخلی و فرآیند گزارشگری نظارت می کنند. برقراری ارتباط حسابرسان، کمیته های حسابرسی و هیئت مدیره موجب افزایش جریان اطلاعات سودمند، اثربخش و آگاهی دهنده می شود (محمدیان، ۱۳۹۰). نتیجه پژوهش حاضر با پژوهش زهری (۲۰۱۶) همسو می باشد. همچنین با تحقیق اینان و خاموسی (۲۰۱۶) که به بررسی اثربخشی کمیته حسابرسی، کیفیت حسابرسی و مدیریت سود پرداختند همسو می باشد.

پیشنهاد می گردد که سرمایه گذاران به هنگام تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی به عواملی همچون ویژگی‌های اعضای کمیته حسابرسی توجه کافی داشته باشند. همچنین، به سازمان بورس اوراق بهادار تهران پیشنهاد می گردد که در اجرایی نمودن کمیته حسابرسی در شرکت ها فشار بیشتری اعمال گردد. لذا کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فعالیت های مرتبط با کمیته حسابرسی را افشا نکرده اند. از جمله مهمترین محدودیت در پژوهش حاضر، تعداد کم نمونه آماری است و این موضوع به دلیل الزام جدید تشکیل کمیته حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار است. از این رو، نتایج این پژوهش قابلیت تعمیم کمتری دارد.

در انجام این پژوهش، محدودیت هایی به شرح زیر وجود داشت:

۱. عدم دسترسی به اطلاعات مربوط به کلیه فایل های مربوط به کمیته حسابرسی
۲. به دلیل ماهیت متفاوت فعالیت شرکت های سرمایه گذاری این گونه شرکت ها از جامعه مورد مطالعه حذف شده اند و بنابراین نتایج پژوهش قابل تعمیم به تمامی شرکت ها نیست.
۳. عدم دسترسی به داده ها و اطلاعات مالی شرکت ها در بلندمدت سبب گردید تا نتایج پژوهش تنها محدود به دوره زمانی کوتاهی باشد و بنابراین نتایج آن قابل تعمیم به دوره های زمانی بلندمدت نخواهد بود.

۵-منابع

۱. ابراهیمی و همکاران (۱۳۹۳). راهنمای کاربردی کمیته حسابرسی. تهران، انتشارات بورس.
۲. جامعی، رضا و رستمیان، آزاده. (۱۳۹۵). تاثیر تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی بر ویژگی‌های سود پیش‌بینی شده. مجله پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، دوره هشتم، شماره بیست و نهم، صص ۱-۱۷.
۳. خوش طینت، محسن و م. اکبری (۱۳۸۷). ارزیابی متغیرهای موثر بر اعتبار پیش‌بینی سود توسط مدیریت، فصلنامه مطالعات حسابداری، شماره ۱۹، صص ۴۹-۲۱.
۴. رحیمیان، نظام‌الدین و توکل نیا، اسماعیل (۱۳۹۰). تاثیر کمیته حسابرسی بر فعالیت‌های حسابرسی داخلی. مجله حسابدار رسمی، شماره ۲۸، صص ۶۸-۷۵.
۵. سپاسی، سحر و کاظم پور، مرتضی (۱۳۹۴). تأثیر وجود کمیته حسابرسی و واحد داخلی بر هموارسازی سود در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، بازار سرمایه، صص ۶۱-۷۴.
۶. علوی طبری، حسین و راضیه عصابخش (۱۳۸۹). نقش کمیته حسابرسی و بررسی موانع ایجاد و به‌کارگیری آن در ایران. پیشرفت‌های حسابداری. دوره دوم، شماره ۱، صص ۱۵۵-۱۷۷.
۷. فخاری، حسین. محمدی، جواد و حسن نتاج‌کردی، محسن. (۱۳۹۴). بررسی اثر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر مدیریت سود اقلام واقعی. فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات تجربی حسابداری مالی، دوره دوازدهم، شماره چهل و ششم، صص ۱۲۳-۱۴۶.
۸. کویکی، صدریه؛ کردلویی، حمیدرضا و میرایی، وحیدرضا (۱۳۹۴). تاثیر کارایی عملکرد حسابرسی داخلی و کمیته حسابرسی بر تجدیدارائه صورت‌های مالی. فصلنامه علمی پژوهشی دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، سال چهارم، شماره ۱۶، صص ۲۷-۳۳.

1. Abdifatah Ahmed Haji (2015). Trend of hidden values and use of intellectual capital information: Evidence from Malaysia, Accounting Research Journal, Volume: 29 Issue: 1,
2. Andriantomo, and Fr. Ninik Yudianti. (2013). the Value Relevance of Accounting Information at Indonesia Stock Exchang. International Conference on Business, Economice and Accounting.
3. Baxter, P., & Cotter, J. (2009). Audit committees and earnings quality. Accounting and Finance, 49(2), 267-290.
4. Baxter, P., & Cotter, J. (2009). Audit committees and earnings quality. Accounting and Finance, 49(2), 267-290.
5. Bozec, R. (2007). Les caractéristiques du conseil d'administration et la gestion stratégique des résultats: Une étude menée auprès des sociétés d'Etat du Canada. Canadian Public Administration, 50(3), 391-401.
6. Bozec, R. (2007). Les caractéristiques du conseil d'administration et la gestion stratégique des résultats: Une étude menée auprès des sociétés d'Etat du Canada. Canadian Public Administration, 50(3), 391-401.

7. Davidson, R., Goodwin-Stewart, J., & Kent, P. (2005). Internal governance structures and earnings management. *Accounting and Finance*, 45, 241–267
8. Dechow, P. M., Sloan, R. G., & Sweeney, A. P. (1995). Detecting earnings management. *The Accounting Review*, 70, 193–225.
9. Habib, A., & Azim, I. (2008). Corporate governance and the value relevance of accounting Information. *Accounting Research Journal*, 21(2), 167-194.
10. Hysham, R., Zainuddin, Y.H. and Haron, H. (2014). “The relationship between corporate social responsibility disclosure and corporate governance characteristics in Malaysian public listed companies”, *Social Responsibility Journal*, Vol. 5 No. 2, pp. 212-226.
11. Inaam ZGARNI, Khmoussi HLIQUI, Fatma ZEHRI (2016). Effective audit committee, audit quality and earnings management: Evidence from Tunisia, *Journal of Accounting in Emerging Economies*, Volume: 6 Issue: 2.
12. Jensen, M., & Meckling, W. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305–360.
13. Jensen, M., & Meckling, W. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305–360.
14. Jones, J. (1991). Earnings management during import relief investigations. *Journal of Accounting Research*, 29, 193–228.
15. Kalbers, L. P., & Fogarty, T. J. (1993). Audit committee effectiveness: An empirical investigation of the contribution of power. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 12(1), 24-49.
16. Nicolas De Vlamincx, Gerrit Sarens (2015). The relationship between audit committee characteristics and financial statement quality: evidence from Belgium. 19:145–166. DOI 10.1007/s10997-013-9282-5
17. Piot, C., & Janin, R. (2007). External auditors, audit committees and earnings management in France. *European Accounting Review*, 16(2), 429–454.
18. Piot, C., & Janin, R. (2007). External auditors, audit committees and earnings management in France. *European Accounting Review*, 16(2), 429–454.
19. Rani, Mona (2011), The Effects of Audit committee characteristics on the Value Relevant of Accounting Information Evidence from Newzealand, Sissertation Submitted to Auckland Univercity of Technology.
20. Wang, M-C, Lee, M-H and Chuang, J-J (2015). Relations among audit committee establishment, information transparency and earnings quality: evidence from simultaneous equation models, *Quality & Quantity*, pp 1- 15, first online: 03 october.
21. Zgarni Inaam , Halioui Khamoussi (2016). Audit committee effectiveness, audit quality and earnings management: a meta-analysis, *International Journal of Law and Management*, Volume: 58 Issue: 2